

РЕАЛІЗАЦІЯ ІРОНІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Н. І. Чернюк, канд. філол. наук, доцент;
Д. Е. Ванганен, студентка,
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

Стаття присвячена дослідженню іронії в контексті історії та мови, різних підходів науковців до визначення сенсу іронії. Аналізуються особливості створення іронічного ефекту в англомовному дискурсі за допомогою різноманітних мовних засобів.

Ключові слова: іронія, адресат, адресант, мікроконтекст, макроконтекст, мегаконтекст.

Іронія завжди була і буде невід'ємною частиною людського існування. Іронічне ставлення до себе і до оточуючого світу, особливо у XX столітті, стало чи не єдиним можливим засобом, здатним відкрити завісу безглуздості та завуальованості, яка нависла над людським світосприйняттям.

Об'єктом дослідження є мовні засоби вираження іронії в англійських художніх текстах.

Предмет дослідження передбачає визначення шляхів реалізації іронічного значення в англомовних текстах.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена зростаючим інтересом дослідників іронічних висловлювань до трактування ролі контексту, який є маркером іронії.

Мета статті – дати характеристику класифікацій іронії та засобів створення іронічного ефекту на різних мовних рівнях.

Більшість науковців схиляються до думки, що іронія історично вперше формується в Давній Греції.

Іронію можна знайти і в давньому Китаї. Наприклад, фраза китайського філософа Лао Цзи: «Ерудиція – це ще не знання, знання – не ерудиція» вказує на те, що тут іронія присутня в парадоксі [1, с. 1]. Сам парадокс – це виражена суперечність. Він складається з двох суджень, які заперечують одне одного. Але коли уважно спостерігати за парадоксом, то стане зрозумілим той факт, що він у своєму запереченні заперечення приводить до іронії.

В епоху «Просвітництва» Вольтер використовував іронію як спосіб боротьби проти догматичної науки, релігії і різного марновірства. Тогочасні просвітники у своїх творах також надавали значної уваги цьому методу пізнання дійсності. Серед них згадаємо Дідро, Гольбаха, Ламетрі та ін.

Іронія була одним з методів ведення діалогу, способом пізнання дійсності чи методом мислення. Тому вона корисна не тільки для філософів, мислителів, але і для будь-яких людей. Іронія не є чимось занадто розумним чи химерним. Вона навчить людину вести суперечку правильно, безпристрасно оцінювати інших і судити саму себе. Крім того, це приведе до розширення мислення, ясного сприйняття, простішого ставлення до життя.

Перед тим, як перейти до аналізу застосування іронії в сучасному житті, пригадаємо її місце в постмодерністичній культурі. Тут іронія постає як переосмислення досвіду і на основі нього створення нової реальності, яка замінює собою іншу реальність. Особливо в постмодерністичних літературних творах іронія застосовується як спосіб знищення існуючих реальностей і створення нових.

Для прикладу згадаймо твір Умберто Еко «Ім'я троянди». В ньому головні персонажі шукають другу частину книги Арістотеля «Поетика». Один із героїв –

Борхес (алюзія на письменника Хорхе Луїса Борхеса) намагається спалити раритет. Тут автор показує, що таке ставлення до світу є хибним, адже він тим самим хотів знищити минуле. А якщо минуле не можна знищити, його можна переосмислити [2, с. 24]. Іронія, прихована у цьому вислові, є запереченням проти нищення будь-яких шедеврів мистецтва, науки, філософії.

Е. Третякова пише про роль вивчення іронії в ХХ ст.: «З появою семіотики було детально вивчено, як «кодується» та «розшифровується» іронізування в тексті» [3, с. 7]. Теорія комунікації встановила діалогічну природу іронії.

Підсумки більше ніж півстолітньої полеміки відносно іронії довели, що для пояснення сенсу іронії найважливіше звернути увагу на її знакову природу та парадоксальність. Значення іронічної образності нестійке і в кожному конкретному випадку індивідуальне. Незмінна лише функція іронії — поєднувати неподдане, створювати образ шляхом пов'язування двох і більше знакових систем.

Під час розгляду терміну «іронія» в різних наукових працях, статтях дослідників зустрічаємо різні погляди на його трактування.

Глумачний словник російської мови С. Ожегова пропонує наступне визначення: «тонка, прихована насмішка» [4, с. 124].

Вітчизняні літературознавці вважають, що іронія є художнім тропом, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення, коли висловлення набуває у контексті протилежного значення; іронія – це таке вираження насмішки, коли зовнішня форма її протилежна внутрішньому значенню; це іносказання, що виражає насмішку чи лукавність, коли слово чи твердження набуває в контексті мовлення значення протилежного буквальному змісту. Причому особиста оцінка автора обов'язково присутня, хоч і не завжди відкрито [5, с. 511].

Багато сучасних дослідників усвідомлюють, що іронію не можна обмежувати лише відносинами протилежності: необхідне більш глибоке вивчення цього складного явища.

Невизначеність, двоїстість сприйняття притаманні природі іронії, адже вона саме для того й вживається, щоб завуалювати справжній намір мовця, зробити його нечітким, відкритим для різних інтерпретацій, що дає змогу комунікантові висловити свою оцінку щодо того чи іншого явища дійсності, не кажучи цього вголос.

В своїх дослідженнях Л. Гнатюк звернула увагу на прагматичні й функційно-комунікативні особливості різних типів іронії-ефекту, беручи до уваги такі аспекти, як усвідомлення адресантом перлокутивного ефекту – ефекту іронічного висловлення та вплив іронії на подальший розвиток діалогу [6, с. 117].

Відповідно до цих аспектів виділяється:

1) стратегічна іронія, у якій:

а) перлокутивний намір адресанта чіткий у його свідомості і закритий для обговорення; адресант керує діалогом за допомогою іронії;

б) перлокутивний намір адресанта чіткий у його свідомості, але відкритий для змін; комунікативна поведінка адресата, до якого скероване іронічне висловлення, визначає напрямок діалогу;

2) істинна іронія, у якій перлокутивний намір нечіткий у свідомості адресанта; ні адресант, ні адресат не мають наміру керувати іронічною ситуацією.

Ілюстрацією стратегічної іронії типу а) слугує такий приклад:

(1) “Mrs. Allonby: *Men always want to be a woman's first love. That is there is clumsy vanity. We women have a more subtle instinct about things. What we like is to be a man's last romance.*

Lady Hunstanton: My dear child, you don't mean to tell me that you won't forgive your husband because he never loved any one else? Did you ever hear such a thing, Caroline? I am quite surprised.

Lady Caroline: Oh, women have become so highly educated, Jane, that nothing should surprise us nowadays, except happy marriages. They apparently are getting remarkably rare.

Mrs. Allonby: Oh, they're quite out of date" [7].

Висловлюючи «*Oh, women have become so highly educated, Jane, that nothing should surprise us nowadays, except happy marriages*» (Сучасні жінки настільки освічені, що вже немає нічого, що могло б їх здивувати в теперішні часи, хіба що щасливі сімейні стосунки), леді Керолайн підкреслено дає зрозуміти співрозмовницям, що її позиція незмінна, додаючи "*They apparently are getting remarkably rare*" (Рідко зустрінеш щасливих чоловіка та дружину).

Співрозмовниці правильно інтерпретують незмінний перлокутивний намір адресанта (леді Керолайн), підтримуючи іронічний тон розмови: "*Oh, they're quite out of date*" (Так, щасливі подружжя зовсім застарілі).

Яскравим прикладом другого типу стратегічної іронії типу б), коли перлокутивний намір адресанта чіткий у його свідомості, але може змінитись під впливом комунікативної поведінки співрозмовника, є діалог:

(2) "*Algernon: The very essence of romance is uncertainty. If ever I get married, I'll certainly try to forget the fact.*

Jack: I have no doubt about that, dear Algy. The Divorce Court was specially invented for people whose memories are so curiously constituted.

Algernon: Oh! there is no use speculating on that subject. Divorces are made in Heaven..." [8].

Інші ситуації слугують ілюстраціями, коли адресант іронічного висловлення залишає право вибору адресатові, як сприйняти висловлене:

(3) "*Oh, it's no use talking to Chastity. She's too high and mighty to be an angel now*" [9].

У цій ситуації говориться про дівчину, яка так високо «злетіла», що вже не хоче грати роль простого ангела у пантомімі. Це висловлення можна сприйняти двояко. Якщо адресантом вважати автора твору, то перлокутивний намір чіткий у його свідомості, але він залишає читачеві можливість вибору, як сприйняти сказане. Автор пропонує свою іронічну оцінку поведінки дівчини: злетівши так високо, вона не могла залишатись ангелом (чистим і безгрішним). Трактовка висловленого автором визначає подальше сприйняття цього персонажа адресатом.

З іншого боку, якщо адресантом вважати людину, що висловлюється, цей намір може не бути чіткий у її свідомості. В такому разі адресант не намагається спрямовувати діалог у певне русло, і навіть, якщо мовець і має на увазі іронічну оцінку поведінки дівчини, схожу на манери Івліна Во, все ж не до кінця її усвідомлює. Тому з боку персонажа твору це є випадок істинної іронії.

Наступний приклад також можна трактувати по-різному. З одного боку, якщо адресантом висловлення вважати автора твору, іронія вживається стратегічно для висловлення авторського оцінювання ситуації – ситуація не романтична, а банальна.

(4) *Ginger and Nina have just got married and were going on the plane for their honeymoon. Ginger recited a poem and then he said: «Well, I mean to say, don't you feel somehow, up in the air like this and looking down and seeing everything underneath. I mean, don't you have a sort of feeling rather like that, if you see what I mean?»*

Nina looked down and saw inclined at an odd angle a horizon of straggling red suburb; arterial roads dotted with little cars; factories; a disused canal; some distant hills.

"I think I'm going to be sick", said Nina [10].

Письменник Івлін Во чітко висловлює свою оцінку і залишає читачеві тільки один варіант її сприйняття. Одним лише реченням – *I think I'm going to be sick* (Я думаю, мене зараз знудить) – автор міняє настрої читача, керуючи його адекватним сприйняттям висловленого.

З іншого боку, якщо адресантом висловленого у цій ситуації вважати Ніну, то це випадок істинної іронії. Перлокутивний намір нечіткий у свідомості адресанта (Ніни). Вона ненавмисне руйнує романтичну атмосферу. Просто їй справді стало погано, про що вона й сказала вголос. Ні вона, ні її співрозмовник Джинджер не намагаються керувати подальшим розвитком розмови; не намагаються спрямовувати

діалог у якое певне русло. А це засвідчує відсутність стратегічного спрямування іронічно висловленого.

Ще один приклад бачимо у В. С. Моєма:

(5) *“Oh, Miss Lambert, I think I used to know your father in Jersey. He was a doctor, wasn't he? He used to come to our house quite often.*

‘Not at all’, she answered. ‘He was a vet. He used to go to your house to deliver the bitches. The house was full of them” [11].

Отже, адресант стратегічної іронії керується чітко визначеним у його свідомості наміром і чинить все можливе, аби його досягти і сам керує розвитком подальшого діалогу, або в контексті ситуації комунікативна поведінка адресата, до якого скероване іронічне висловлення, визначає напрямок діалогу.

Істинна іронія породжується прагматичною імплікатурою з істинною амбівалентністю і виникає тоді, коли адресант іронічного висловлення й сам до кінця не усвідомлює, чого саме прагне досягти. Перлокутивний ефект нечіткий у його свідомості, і ні адресант, ні адресат не керують діалогом за допомогою іронії.

Ілюстрацією цього слугують такі приклади:

(6) *“Which was the reason enough for Jem to spend the following Saturday aloft in the tree house. Jam sat there from after breakfast until sunset and would have remained overnight had not Atticus severed his supply lines. I had spent most of the day climbing up and down, running errands for him, providing him with literature, nourishment and water, and was carrying him blankets for the night when Atticus said if I paid no attention to him, Jem would come down. Atticus was right”* [12].

Скаут (прізвисько дівчинки) описує, як вона догоджала своєму брату, що вирішив не злізати з дерева, не розуміючи, що якщо цього не робити, він і сам злізе. Коли їй підказав це батько, так і сталося. Згадуючи це, дівчинка іронізує над собою, однак в її іронії відсутній будь-який стратегічний намір. Тому це приклад істинної іронії.

Наступні ситуації є також ілюстраціями істинної іронії. Дівчинка Скаут висловлюється щодо своєї знайомої:

(7) *“Miss Maudie: I said what did you do, Stephanie, move over in the bed and make room for him? That shut her up a while.*

Scout: I was sure it did. Miss Maudie's voice was enough to shut anybody up” [9].

Знову ж таки, кажучи: «Сам голос пані Моді міг би змусити замовчати будь-кого», Скаут не має на увазі якогось стратегічного іронічного підтексту щодо знайомої. Дівчинка, безперечно, іронізує, але перлокутивний намір не чіткий у її свідомості – вона не намагається сформулювати іронічного ставлення в адресата щодо предмета іронічної оцінки. Тому в цьому випадку ми зустрічаємо приклад істинної іронії.

Ось ще один приклад, коли хлопчик іронізує, не маючи якогось чітко усвідомленого наміру.

(8) *“Why don't you come over, Charles Baker Harris?» he said. Lord, what a name!”*

“It's not any funnier than yours. Aunt Rachel says your name's Jeremy Atticus Finch”.

Jem scowled. «I'm big enough to fit mine», he said. “Your name's longer than you are. Bet it's a foot longer” [12].

Адресант (Джем) не усвідомлює до кінця, навіщо він іронізує. Адресант не намагається за допомогою іронії скерувати діалог в якомусь чітко визначеному напрямку. Тому його іронія істинна.

Істинна іронія з'являється в міжособистісному спілкуванні тоді, коли перлокутивний намір нечіткий у свідомості мовця, і ні адресант, ні адресат, не мають наміру керувати діалогом за допомогою висловлюваної іронічної оцінки. Однак, істинна іронія, за якої адресант не має чіткого наміру і не намагається вплинути на подальший розвиток діалогу, зустрічається в міжособистісній комунікації значно рідше, ніж іронія стратегічна.

Проаналізований ілюстративний матеріал засвідчує, що іронія вживається переважно з певною чітко усвідомленою комунікативною метою, тобто є стратегічною для досягнення запланованого перлокутивного ефекту.

Стратегічна іронія як особливий спосіб втілення прихованої негативної оцінки слугує певною мірою піднесенню ефективності у спілкуванні.

Існує багато типів класифікацій іронії. Виділяються типи іронії за різними ознаками: явна чи прихована, цитатна чи нецитатна, вербальна чи текстова, ситуативна чи асоціативна. Окрім того, виділяють іронію сократівську, романтичну та інші. Оскільки іронія як явище є багатофункціональною та багатогранною, жодна з класифікацій не може бути накладена на весь мовний матеріал.

Що стосується стилістичних засобів створення іронічного ефекту в англійській мові, то найбільш поширеними є такі: порівняння, зевгма, оксиморон. Серед інших стилістичних засобів, за допомогою яких створюється текст з іронічним ефектом, філологи виділяють гру слів, метафору, гіперболу, персоніфікацію та інші. За формою вираження іронія може виражати значення, котре реалізується у антифразі чи у астеїзмі. Перший являє собою вживання слів та виразів у протилежному значенні, другий проявляється у вигляді осуду, що передається через похвалу.

Традиційно іронію у англійській літературі поділяють на три основні типи: 1) вербальна іронія, 2) драматична іронія та 3) іронія долі. Вербальна іронія виникає тоді, коли людина каже або робить щось одне, а справжнє значення мовлення або дії є протилежним. Наприклад, героїня твору Оскара Уайльда «A Woman Of No Importance» леді Керолайн говорить:

(9) *"I saw the governess, Jane. Lady Pagden sent her to me. It was before Eleanor came out. She was far too good-looking to be in any respectable household. I don't wonder Lady Pagden was so anxious to get rid of her"* [7]. Висловлюючись нібито позитивно про гувернантку, в дійсності ж леді Керолайн не бажала б бачити її у своєму домі.

Драматична іронія з'являється тоді, коли читач знає щось таке, чого не знають герої розповіді. Саме така невідповідність інформації породжує драматичну іронію. Яскравий приклад такої іронії знаходимо у «Ромео та Джульєтта». Читач знає, що Джульєтта не мертва, а Ромео не знає. Таким чином читач залучається до трагічної смерті двох закоханих. Іронія долі передає думку, що якась надприродна сила контролює життя людини, а тому те, що відбувається, не підлягає свідомому контролю і не залежить від людини, тобто події розвиваються не так, як очікувалося. Наприклад, іронією долі можна назвати ситуацію, в якій посланець просить вибачення у смертника тоді, коли вже пізно це робити або коли чоловік довший час намагається бути з коханою, а отримавши згоду, зустрічає дівчину, в яку закохується з першого погляду і розуміє, що та перша йому не просто не потрібна, вона йому заважає. Іронія долі підкреслює безглуздість та марність боротьби, яка все одно закінчиться поразкою. Те, що трапляється в житті – це заздалегідь написаний сценарій, і чим більше людина намагається розібратися в ньому, тим частіше стикається з власною безпорадністю і непорозумінням.

В. А. Кухаренко виділяє такі типи іронії [13, с. 32]:

1) вербальну іронію: протиставлення сказаного й того, що малося на увазі:

(10) *"Cecil: ...Tuppy, I want to talk to you.*

Dumby: It's no use talking to Tuppy. You might just as well talk to a brick wall.

Cecil: But I like talking to a brick wall – it's the only thing in the world that never contradicts me!" [14];

2) стерту іронію, яка формується за допомогою протиріччя, що виникає між розмірковуваннями мовця та взагалі залученими для порівняння моральними й естетичними кодами:

(11) *"My father would talk morality after dinner. I told him he was old enough to know better. But my experience is that as soon as people are old enough to know better, they don't know anything at all"* [14].

3) ситуаційну іронію, що створюється через неочікуване й несподіване розпізнавання комічності ситуації; вона заснована на суперечливому усвідомленні життєвої невідповідності й ірраціональності: невідповідність того, що очікується, і того, що трапляється насправді:

(12) *“And Lady Windermere, who goes in for being so proper, invites her! How extremely amusing! It takes a thoroughly good woman to do a thoroughly stupid thing”* [14].

Автор, вживаючи такий тип іронії, хоче показати нерозумність вчинку леді Уіндермір, яка вирішила запросити на бал жінку, відому в суспільстві своєю аморальною поведінкою, чим неприємно здивувала гостей.

Залежно від контекстуальної близькості чи віддаленості протилежних оцінних суджень і, як наслідок, декодування одного з них, як хибного, виділяють два типи іронії – мікроконтекстуальну і макроконтекстуальну [15, с. 37].

Мікроконтекстуальна іронія базується на протиставленні оцінних значень в межах мікроконтексту. Слова типу *awesome, brilliant, charming, fantastic, fine, gorgeous, great, lovely, marvelous, nice, outstanding, pretty, wonderful, splendid, superb* є характерними для повсякденного мовлення і найчастіше виступають носіями іронічного смислу:

(13) *“Charming ball it has been! Quite reminds me of old days. And I see there are just as many fools in society as there used to be. So pleased to find that nothing has altered!”* [14].

(14) *“A fine football team we’ll have”* [9].

Макроконтекстуальна іронія потребує для своєї реалізації контекст, який перевищує мінімальну одиницю тексту й охоплює увесь текстовий масив від композиційно автономного відрізка (оповідання в оповіданні, ретроспективний розділ тощо) до цілого завершеного тексту:

(15) *“And whereas there is now hardly a town of France or Italy in which you shall not see some noble countryman of our own, with that happy swagger and insolence of demeanor which we carry everywhere, swindling inn landlords, passing fictitious checks upon credulous bankers, robbing coach-makers of their carriages, gold smiths of their trinkets, easy travelers of their money at cards, even public libraries of their books”* [12].

С. І. Походня за засобами і умовами реалізації розрізняє асоціативну та ситуативну іронію. Ситуативна іронія виникає внаслідок контрасту між ситуативним контекстом і прямим значенням слова, словосполучення і речення, та реалізується у мікро- та макроконтекстах (у межах речення чи абзацу). Це такий тип іронії, який відчувається у тексті одразу. Ситуативна іронія створюється за рахунок використання великої кількості стилістичних прийомів на різних рівнях:

- на лексичному рівні – мовні одиниці, що відносяться до розмовного стилю мови, в тому числі метафори, метонімії, гіперболи;
- на синтаксичному рівні – різноманітні типи повторів, а також зевгма, оксюморон, каламбур, риторичні питання, вставні та видільні конструкції;
- на лексико-семантичному рівні – епітети, образні порівняння, антитеза, гра слів тощо.

За допомогою цих засобів створюється подвійна структура контексту: з одного боку, змальовування ситуації, а з іншого – її коментування та оцінка автором чи персонажем. Як правило, цей тип іронії залежить від контексту, що рідко виходить за межі абзацу.

Асоціативна іронія є більш складною та значимою. Вона реалізується в мегахконтексті (у межах усього тексту). Асоціативна іронія створюється на текстовому рівні внаслідок використання ситуативного повторювання (ретроспекції) в поєднанні з іронічною алюзією, а також гротеску, абсурду [16, с. 84].

У романі Ч. Діккенса «Посмертні записки Піквікського клубу» зустрічаються випадки як ситуативної, так і асоціативної іронії. Іронічними є імена головних героїв,

яких Ч. Діккенс наділив «красномовними» прізвищами, що натякають на їхні особистісні якості:

(16) *Mr. Turpin* – англ. *tur* – баран; *Mr. Snodgrass* – англ. *nod* – дримота, або – зазіватися, прогавити щось; *grass* – трава; *Mr. Winkle* – англ. *winkle* – равлик [17].

Ситуативна іронія реалізується за рахунок стилістичних прийомів переважно синтаксичного та лексико-семантичного рівня.

Серед них можна виділити наступні:

– зевгма:

(17) “*It is truly delightful to a philanthropic mind to see these gallant men staggering along under the influence of an overflow both of animal and ardent spirits*” [17];

(18) “*‘Shiny Villiam’ so called, probably, from his sleek hair and oily countenance*” [17];

– гіпербола:

(19) “*It has been conjectured that Mr. Pickwick was on the point of delivering some remarks which would have enlightened the world, if not the Thames*” [17];

– гіперболічне порівняння:

(20) “*Everybody was excited, except the fat boy, and he slept as soundly as if the roaring of cannon were his ordinary lullaby*” [17].

(21) “*Mr. Winkle, thus instructed, climbed into his saddle, with about as much difficulty as he would have experienced in getting up the side of a first-rate man-of-war*” [17];

– порівняння:

(22) “*...said one very stout gentleman, whose body and legs looked like half a gigantic roll of flannel, elevated on a couple of inflated pillow-cases*” [17].

(23) “*...the voice of Mrs. Pott was heard to chirp faintly forth, something which courtesy interpreted into a song*” [17].

Асоціативна іронія реалізується в романі засобами текстового рівня. Наприклад, протягом усього роману автор використовує велику кількість епітетів для характеристики головного героя – Містера Піквіка, що мають однакове смислове забарвлення – возвеличення героя, яке на фоні загального контексту оповідання має зовсім протилежне значення, таким чином створюється іронічний зміст: “*immortal Pickwick*”, “*the great man*”, “*that illustrious man*”, “*the illustrious subject of these memoirs*”.

Продуктивним засобом створення іронії у романі слугує лексико-семантичний алогізм. Наприклад:

(24) “*‘The principal productions of these towns,’ says Mr. Pickwick, ‘appear to be soldiers, sailors, Jews, chalk, shrimps, officers, and dockyard men’*” [17];

(25) “*Mr. Pickwick was elected an honorary member of seventeen native and foreign societies, for making the discovery: that none of the seventeen could make anything of it; but that all the seventeen agreed it was very extraordinary*” [17];

(26) “*‘Do they seem devoted to their party, Sam?’ ‘Never see such devotion in my life, Sir.’ ‘Energetic, eh?’ said Mr. Pickwick. ‘Uncommon,’ replied Sam; ‘I never see men eat and drink so much afore. I wonder they ain’t afeer’d o’ bustin’*” [17];

(27) “*‘Then you are not dead!’ ejaculated the hysterical lady. ‘Oh, say you are not dead!’*” [17].

Таким чином, наведені приклади підтверджують, що найбільш продуктивним засобом створення ситуативної іронії в романі є засіб лексико-семантичного алогізму та створення іронічного ефекту за допомогою стилістичних засобів зевгми, гіперболи, порівняння. Асоціативна іронія в творі представлена застосуванням епітетів, що характеризують головного героя твору.

У створенні іронічності важливе місце посідають особливі стилістичні прийоми, мета яких полягає у створенні певних звукових ефектів, тобто поєднання ряду фонетичних засобів. На письмі звукова організація мови отримує іноді особливі форми, які лише підказують характер бажаної звукової інтерпретації [18, с. 271].

Як відомо, одним з найефективніших засобів емоційного впливу на слухача, засобом надання окремим словам та словосполученням особливої емпізи, є інтонація. Інтонація традиційно визначається як складне поєднання висоти тону, сили звучання, темпу вимовляння, ритмічної організації, дистрибуції пауз, особливе поєднання яких і є засобом вираження іронії висловлювання [15, с. 134].

Іншим прийомом, що пов'язаний зі звуковою орієнтацією мови та слугує для створення іронічного ефекту висловлювання, є звуконаслідування (ономатопея). Сутність цього прийому полягає в тому, що звуки підбираються таким чином, що їх комбінація відтворює будь-який звук, що асоціюється з виконавцем цього звуку [18, с. 272].

Фонетичні засоби у порівнянні з стилістичними та лексико-граматичними є менш частотними у створенні іронічного ефекту.

Для вираження певних функціональних значень використовуються різні групи слів, які, в свою чергу, є виражальними засобами. До них належать варваризми, неологізми, фразеологізми, використання слів із різною асоціацією [6, с. 408].

Окрім того, підсилення емоційного забарвлення висловлювання забезпечується лексико-граматичними засобами створення гумористичного ефекту. Так, ми можемо виокремити лексико-граматичні особливості гумористичного тексту, запропоновані у працях [1, с. 15]: використання синонімів та антонімів; складні прикметники.

Серед інших стилістичних засобів створення тексту з іронічним ефектом філологи наводять гру слів, використання метафор, гіперболу, персоніфікацію та ін. Найбільш використовуваним стилістичним засобом вираження іронії є порівняння.

Крім того, розуміння іронічного висловлювання ускладнюється ще і тим, що ключі до його інтерпретації завжди знаходяться поза самим висловлюванням – важливу роль у цьому випадку відіграє контекст, який є маркером іронії. Реалізація іронічного змісту в художньому творі нерозривно пов'язана зі здатністю мовних одиниць набувати конотативного та асоціативного значення в контексті. Таким чином, іронічний зміст залежить від способу організації тексту.

SUMMARY

THE REALIZATION OF THE IRONIC MEANING IN THE ENGLISH-SPEAKING DISCOURSE

*N. Cherniuk,
D. Vanganen,
Sumy State University,
2, Rymkogo-Korsakova St., 40007, Sumy, Ukraine*

The article is dedicated to the study of irony in the context of history and language, the study of different scientific approaches concerning the definition of the sense of irony. The author analyses the peculiarities of creating the ironic effect in the English-speaking discourse by means of various linguistic means.

Keywords: *irony, addressee, addresser, microcontext, macrocontext, megacontext.*

РЕЗЮМЕ

РЕАЛИЗАЦИЯ ИРОНИЧНОГО ЗНАЧЕНИЯ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ ДИСКУРСЕ

*Н. И. Чернюк,
Д. Э. Ванганен,
Сумский государственный университет,
ул. Римского-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина*

Статья посвящена исследованию иронии в контексте истории и языка, различных научных подходов к определению смысла иронии. Автор анализирует особенности создания ироничного эффекта в англоязычном дискурсе при помощи разнообразных языковых средств.

Ключевые слова: *ирония, адресат, адресант, микроконтекст, макроконтекст, мегаконтекст.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козинцев А. Антропология смеха: на пути к синтезу [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.philosophy.ua/lib/11kozintsev-doxa-13-2008.pdf>
2. Эко У. Заметки на полях «Имени розы» // Имя розы. – М : Книжная палата, 1989. – С. 461.
3. Третьякова Е. Ю. Ирония в структуре художественного текста // RELGA [Электронный ресурс] / Е. Ю. Третьякова. – 15.10.2001. – № 19 [73]. – Режим доступа к журналу : <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=443&level1=main&level2=articles>
4. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. 2-е изд. – М. : АЗЪ, 1992. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.ozhegov.org/>.
5. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк та ін. – 2-е вид. випр. і доп. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 2004. – 824 с. : іл.
6. Гнатюк Л. Комунікативно-прагматична типологія іронії – ефекту (на матеріалі споріднених і неспоріднених мов: української, польської, англійської) [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/flin/2011_1/pnatiuk.pdf
7. Wilde O. A Woman Of No Importance // Wilde O. Complete works. – Glasgow : Harper Collins Publishers, 1994.
8. Wilde O. How Important Is To Be Earnest. – London : Penguin Books, 2002.
9. Johnson O. The Great Pancake Record // Н. В. Конон. Взрослым о детях. – М. : Просвещение, 1983.
10. Waugh E. Vile Bodies. – UK: Chapman & Hall, 1930.
11. Maugham W. S. Theatre. – Санкт-Петербург: Изд-во Каро, 2009. – 338 с.
12. Lee H. To Kill A Mockingbird. – New York : Harper Perennial, 1961.
13. Кухаренко В. А. Интерпретация текста / В. А. Кухаренко. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
14. Wilde O. Lady Windermere's Fan. – UK : Dover Publications, 1998. – 64 p.
15. Волощук І. І. Про контекстну зумовленість іронії // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2011. – Філологічні науки. – С. 36–39.
16. Походня С. И. Языковые виды и средства реализации иронии / С. И. Походня. – К. : Наукова думка, 1989. – 126 с.
17. Dickens C. The Posthumous Papers of the Pickwick Club. – New York: Colonial Press Inc., 1837. – 802 p.
18. Андрієнко Т. П. Мовленнєвий акт іронії в англійській мові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: disser.com.ua/contents/4527.html.
19. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка (на английском языке). – Москва : Высшая школа, 1981. – 335 с.

Надійшла до редакції 3 лютого 2014 р.